

Șanse de acces la educație în societatea românească actuală

Gabriela Neagu

Iași, Editura Lumen, 2012, 299 pagini

Societatea actuală cu cât devine mai complexă, cu atât problemele ce însoțesc dezvoltarea socială, capătă forme din ce în ce mai accentuate. În spațiul românesc, accesul la educație reprezintă o astfel de problemă, ce ridică serioase semne de întrebare cu privire la egalitatea de șanse. Lucrarea de față „*Șanse de acces la educație în societatea românească actuală*” reprezintă o apariție științifică relevantă atât pentru domeniul educației, cât și pentru domeniile de ramură ale politicilor sociale și studiul calității vieții, oferind o perspectivă metodologică inedită cu privire la gradul de accesibilitate al populației la învățământul din România. Obiectivul major al lucrării de față, care constituie și teza de doctorat a autoarei Gabriela Neagu îl reprezintă efortul științific, remarcabil, al autoarei de a construi un model de evaluare a accesibilității sistemului de educație din România.

Subiectul abordat, cel al accesului la educație, nu este unul nou în sfera preocupărilor academice în domeniul educației, însă originalitatea abordării metodologice relevă un model distinct de măsurare a gradului de acces la educație, autoarea propunând un sistem inovativ de indicatori, elaborat de GERESE (Groupe européen de Recherche sur l'Équité des Systèmes éducatifs/European Group of Research on Equity of the Education System). Studiul sociologic, util din perspectiva metodologică abordată, oferă o analiză elaborată asupra unui sistem de indicatori care măsoară echitatea și egalitatea în educație. Importanța studiului survine mai ales din abordarea subiectului pe unități de analiză, într-o dublă perspectivă, cea macrosocială (sistemul de educație) și cea microsocală (școala).

Preocupările științifice precum și perioada de pregătire a tezei de doctorat, atestă o vastă experiență a autoarei în domeniul educației și politicilor sociale, aceasta elaborând de-a lungul timpului numeroase analize și articole de specialitate, printre care: „Educația și formarea profesională în România. Politici de suport”, în *Calitatea vieții și dezvoltare durabilă. Politici de întărire a coeziunii sociale*, coord. Mărginean, I., Precupețu, I., Editura Expert, București, 2008; „Calitatea și accesibilitatea formelor de învățământ” în *Calitatea vieții și dezvoltare durabilă. Politici de întărire a coeziunii sociale*, coord. Mărginean, I., Precupețu, I., Editura Expert, București, 2008; „Părinții și școala. Parteneriat pentru un obiectiv comun – binele copilului”, în *Educație și excluziunea socială a adolescenților din România*, 2009, coord. Hatos, A. și Săveanu, S., Editura Universității din Oradea, etc.

Structura lucrării este organizată pe 3 capitole care descriu în profunzime atât analiza teoretică a principalelor teorii abordate, cât și elementele de ordin metodologic cu privire la sistemele de indicatori, selectate în studiul măsurării accesului la educație. Deasemenea, întrebările de cercetare de la care pleacă această lucrare „*cât de accesibil este sistemul nostru de învățământ și care sunt factorii, mecanismele care pot contribui la creșterea accesibilității educației pentru toți?*” (pg. 12) relevă intenția autoarei de a analiza comparativ mai multe sisteme de indicatori care să îi poată permite măsurarea gradului de acces la educație și totodată să asigure o transpunere adecvată cu nivelul actual de dezvoltare al societății românești.

În capitolul I „*Perspective în cercetarea accesului la educație*” la baza construcției teoretice stă schema propusă de sociologul francez Romuald Normand, ce constă în descrierea a patru etape ce au marcat preocupările de cercetare în domeniul educației, a statelor și organizațiilor supranaționale cu privire la elaborarea unor sisteme de evaluare a accesibilității învățământului: *etapa disciplinei, etapa inteligenței, cea a egalității și etapa calității*. În

continuare fiecare etapă a fost analizată potrivit teoriilor corespunzătoare, astfel încât perspectiva teoretică abordată a făcut apel atât la teorii de tip macrosociologic ca reproducția socială (Bourdieu), inegalitatea de șanse de acces (Boudon), teoria corespondenței (Bowles și Gintis), cât și la cele microsociologice – între care se evidențiază curentul interacționist.

Sunt propuși spre exemplificare o serie de indicatori sintetici care se folosesc în programele de evaluare OCDE, UNESCO, EURYDICE, PNUD și SNIE (Sistem Național de Indicatori ai Educației). După o analiză comparativă riguroasă, cercetătoarea propune un model european de evaluare a sistemelor de educație – *GERESE-*, pe care îl adoptă ca fiind cel mai bun argument metodologic de punere în practică în evaluarea sistemului național de educație, deoarece prin intermediul acestuia se pot efectua corelații și comparații între sisteme de educație diferite sau între componentele aceluiași sistem. În același timp fiind și cea mai bună metodă de evaluare, adaptată la nivelul de dezvoltare al României, în ceea ce privește problematica echității și egalității de acces la educație. Relevant este faptul că în prezentul studiu au fost folosiți o serie de indicatori proveniți din surse de date ca rapoarte interne de evaluare a sistemului de învățământ, PISA, EUROSTAT, EURYDICE etc. De menționat este faptul că, în analiza datelor colectate s-au folosit atât metode cantitative (date statistice provenite din studii naționale dar și internaționale), cât și calitative (focus-grup-uri și interviuri în profunzime), opțiunea fiind cea a unei cercetări mixte.

În capitolul II „*Sistemul de învățământ ca unitate de analiză*”, sunt identificate 3 tipuri de inegalități care oferă motive de îngrijorare în ceea ce privește sistemul românesc de învățământ și care deopotrivă constituie și subcapitolele prezentate ca *inegalități de carieră școlară, inegalități în fața educației dintre indivizi aparținând unor categorii sociale diferite, inegalități la un nivel minim de educație*. Sunt prezentate pe larg o serie de date provenite din cercetări cantitative, un loc aparte ocupându-l cercetările asupra minorității romă din România, fiind identificate principalele cauze ale inegalității în educația românească: „*care se situează atât în afara sistemului – inegalități socio-economice majore la nivelul populației, deteriorarea condițiilor de trai – cât și în interiorul sistemului – diferențe între instituțiile de învățământ în ceea ce privește calitatea educației asigurate, a condițiilor de învățare, orientarea școlară precoce, o durată de școlarizare redusă, etc*”(pg.133).

Studiul fiind unul complex, continuă în capitolul III cu „*Școala ca unitate de analiză*” unde sunt analizați factorii care au un impact major asupra accesului și succesului în învățământul românesc ca sistem public echitabil, furnizor de bunuri și servicii publice adresate întregii populații și mecanismele ce influențează gradul de accesibilitate la învățământul pentru toți, fiind pe rând cercetate: caracteristicile corpului profesoral, ale populației școlare, relația dintre școală și familiile elevilor într-o triplă perspectivă, atmosfera din școală, precum și care sunt așteptările din partea elevilor. Rezultatele survenite în urma analizei microsociologice relevă printre altele, faptul că: „*factorii care țin de școală și au capacitatea de a influența accesibilitatea învățământului pentru toți acționează mai degrabă în defavoarea acestui obiectiv*.”(pg.282).

Conform autoarei, principala concluzie a cercetării confirmă faptul că în România, sistemul de învățământ se caracterizează prin *polarizare*, fiind identificate o serie de diferențe între nivelele de educație ale populației: nivelul foarte înalt de educație este atins de o mică parte a populației, în timp ce o mare parte a acesteia au șanse relativ scăzute de a finaliza învățământul obligatoriu.

Volumul de față reprezintă rezultatul experienței acumulate în cadrul echipelor de cercetare, fapt ce îi oferă autoarei o cunoaștere profundă și o imagine largă asupra problematicii

accesului la educație în societatea românească. Experiența sa de cercetător și specializarea în domeniu fac ca volumul de față să reprezinte maturizarea eforturilor sale științifice în evaluarea sistemului de învățământ românesc.

Naghi Dana Ioana
Doctorand, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română
Calea 13 Septembrie nr.13, sector 5, București
www.iccv.ro
dananaghi@yahoo.com

Interviu cu Gabriela Neagu, autoarea volumului gn5021971@yahoo.fr

Vă rugăm să ne spuneți cum a luat naștere ideea apariției acestui volum

Volumul are la bază teza de doctorat cu același titlu pe care am susținut-o în 2011 la Universitatea București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială sub coordonarea prof. dr. Ioan Mărginean. În 2012 am participat la o selecție organizată de Editura Lumen din Iași prin care sunt selectate un număr limitat de cărți pentru a fi publicate printr-o finanțare a Administrației Fondului Cultural Național.

Ce metodologie a fost utilizată în realizarea studiului?

Accesul la educație este o temă frecvent abordată în lucrările de sociologia educației și nu numai și marea lor majoritate utilizează sistemele de indicatori propuse de OCDE, UNESCO, PNUD etc. Unul dintre criteriile pe care trebuie să le îndeplinească o teză de doctorat constă în originalitatea abordării problemei analizate astfel că am încercat să identific o altă modalitate de analiză a accesibilității educației. Parcurgând literatura de specialitate am citit întâi o serie de articole publicate de N. Bottani în *Revue Education et Formation* care mi-au reținut atenția prin originalitatea cu care era abordată tema accesului la educație după care, plecând de la acest articol am început să caut cât mai multe informații despre un sistem de indicatori de măsurare a accesului la educație. Sistemul de indicatori este cunoscut sub denumirea de GRESE (Group Européen de Recherche sur L'Équité des Systèmes Educatifs). Sistemul de indicatori poartă de fapt denumirea echipei de cercetători europeni care l-au elaborat și l-au aplicat la nivelul sistemelor de învățământ din țările UE. Eu am preluat acest sistem și l-am aplicat la nivelul învățământului din România pentru că, cel puțin până în momentul redactării tezei el nu fusese aplicat în acest context. Sistemul de indicatori GERSE este unul complex care are la bază mai mult decât un set de indicatori, are și un set de principii inspirate din teoriile justiției sociale, principii centrate pe echitate și egalitate adică exact ceea ce-mi propunem eu să măsurăm în această lucrare.

Care sunt principalele concluzii ale studiului?

Sistemul de învățământ din România se caracterizează prin inegalități foarte mari de acces la educație. Dacă ne raportăm la cele trei tipuri de inegalități propuse de sistemul GERSE – inegalități între indivizi aparținând unor categorii sociale diferite, inegalități de carieră/parcurs educațional și inegalități în ceea ce privește minimul de educație atins – analiza datelor de la nivelul sistemului nostru de învățământ evidențiază existența celor trei forme de inegalități.

Ce aduce nou studiul?

Pe lângă abordarea problematicii accesului la educație printr-un model/sistem nou de evaluare, lucrarea prezintă situația egalității/inegalității de acces la educație din două perspective: una macro, unde unitatea de analiză este sistemul de învățământ și o abordare la nivel micro în care clasa, școala sunt principalele unități de analiză. Prin această dublă abordare am încercat să surprind cât mai multe aspecte, situații care au loc la nivelul sistemului nostru de învățământ și care pot conduce la inegalități de șanse de acces.

Cum v-ați propus să continuați cercetarea?

Așa cum menționez și în volum, sistemul propus de echipa eduropeană este unul extrem de complex și oferă numeroase posibilități de evaluare a sistemelor de învățământ. Ceea ce mi-am propus este ca într-un viitor nu foarte îndepărtat să extind analiza utilizând și ceilalți indicatori din sistemul GERSE pentru o evaluare cât mai detaliată a situației educației din România.

Vă mulțumim pentru colaborare!